

УДК 784.1/781.7

DOI <https://doi.org/10.32782/facs-2025-1-57>

Микола ПУЧКО-КОЛЕСНИК

аспірант кафедри теорії та історії культури, Національна музична академія імені П. І. Чайковського, вул. Архітектора Городецького, 1-3/11, м. Київ, Україна, 02000

ORCID: 0009-0005-1151-5274

Бібліографічний опис статті: Пучко-Колесник, М. (2025). Хоровий стиль Ю. Іщенка у ціннісному контексті української музичної культури. *Fine Art and Culture Studies*, 1, 408–413, doi: <https://doi.org/10.32782/facs-2025-1-57>

ХОРОВИЙ СТИЛЬ Ю. ІЩЕНКА У ЦІННІСНОМУ КОНТЕКСТІ УКРАЇНСЬКОЇ МУЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ

У статті висвітлені ціннісно-сміслові та жанрово-стильові аспекти хорової творчості видатного українського композитора Ю. Іщенка.

Мета роботи полягає у визначенні специфічних особливостей хорового стилю Ю. Іщенка в їх кореляції з ціннісним контекстом української музичної культури.

Методологія дослідження складається на основі комплексного поєднання засад міждисциплінарного, системного, культурологічного методів та музикознавчого методу жанрово-стильового аналізу.

Наукова новизна роботи визначена її аксіологічним ракурсом, спрямованим на осмислення ціннісних орієнтирів хорової творчості Ю. Іщенка як смисло- і стилістично-творчих факторів.

Висновки. Вивчення хорової творчості Ю. Іщенка в контексті системної єдності об'єктивного і суб'єктивного чинників творчої діяльності сприяє більш глибокому розумінню художніх принципів втілення ціннісних орієнтирів української музичної культури в індивідуальному хоровому стилі композитора. Для хорового стилю Ю. Іщенка особливо показовим виявляється його жанровий параметр, оскільки він демонструє домінування у хоровій спадщині композитора таких жанрових форм як хоровий цикл (текстову основу яких складає широке коло української поезії ХХ століття) і псалом (в основі якого – канонічно-богослужбовий текст), які супроводжували композитора у різні періоди його творчої біографії. Єдність об'єктивного і суб'єктивного параметрів хорового стилю Ю. Іщенка можна пояснити з точки зору розуміння смислового потенціалу творчої діяльності як відтворення історичного досвіду в його перспективних можливостях, трансформації культурно-ціннісних універсалій в текстові форми («перетворення речей на речення»). В даному випадку, в якості об'єктивного параметру (історично-богослужбової музичних традицій, а суб'єктивний параметр (текстові форми як перспективні можливості) реалізується в особистісно-інтерпретативній площині їх творчого переосмислення.

Ключові слова: творча особистість, хоровий стиль, жанровий пріоритет, ціннісний контекст, ціннісний орієнтир, індивідуальний композиторський стиль.

Mykola PUCHKO-KOLESNYK

Postgraduate Student at the Department of Theory and History Culture of National P. I. Tchaikovsky Academy of Music, 1-3/11, Architect Horodetsky Str., Kyiv, Ukraine, 02000

ORCID: 0009-0005-1151-5274

To cite this article: Puchko-Kolesnyk, M. (2025). Khorovyi styl Yu. Ishchenka u tsinnisnomu konteksti ukrainskoi muzychnoi kultury [Choral style of Y. Ishchenko in the value context of Ukrainian musical culture]. *Fine Art and Culture Studies*, 1, 408–413, doi: <https://doi.org/10.32782/facs-2025-1-57>

CHORAL STYLE OF Y. ISHCENKO IN THE VALUE CONTEXT OF UKRAINIAN MUSICAL CULTURE

The article highlights the value-semantic and genre-stylistic aspects of the choral work of the outstanding Ukrainian composer Y. Ishchenko.

The purpose of the work is to determine the specific features of Y. Ishchenko's choral style in their correlation with the value context of Ukrainian musical culture.

The research methodology is based on a complex combination of the principles of interdisciplinary, systemic, culturological methods and the musicological method of genre-stylistic analysis.

The scientific novelty of the work is determined by its axiological perspective, aimed at understanding the value orientations of Y. Ishchenko's choral work as meaning- and style-forming factors.

Conclusions. The study of the choral work of Y. Ishchenko in the context of the systemic unity of the objective and subjective factors of creative activity contributes to a deeper understanding of the artistic principles of the embodiment of the value orientations of Ukrainian musical culture in the choral style of the composer. For Y. Ishchenko's choral style, its genre parameter is especially indicative, since it demonstrates the dominance in the choral heritage of the composer of such genre forms as the choral cycle (the textual basis of which is a wide range of Ukrainian poetry of the 20th century) and the psalm (the basis of which is a canonical-liturgical text). These genre forms accompanied the composer in different periods of his creative biography. The unity of the objective and subjective parameters of Y. Ishchenko's choral style can be explained from the point of view of understanding the semantic potential of creative activity as the reproduction of historical experience in its perspective possibilities, or the transformation of cultural and value universals into text forms («transformation of things into sentences»). In this case, the objective parameter (historical experience, cultural and value universals) is the genre-style complexes of folklore and canonical-liturgical musical traditions. And the subjective parameter (text forms as promising opportunities) is implemented in the personal-interpretative plane of creative rethinking of objective indicators.

Key words: creative personality, choral style, genre priority, value context, value orientation, individual composer's style.

Актуальність теми. Ю. Іщенко є видатним представником української музичної культури другої половини ХХ – початку ХХІ століття, його спадщина відрізняється жанровою різноманітністю та стильовою багатовимірністю, що надає підстав оцінювати творчу особистість композитора з точки зору стильового універсалізму. Серед численних зразків симфонічної, камерно-інструментальної та камерно-вокальної музики українського композитора особливу роль відіграють його хорові опуси, що відобразили самотність авторського стилю Ю. Іщенка та його органічний зв'язок із традиціями фольклорної та церковно-богослужбової музики, які завжди складали культурні ідеали і цінності митця та визначали стильові орієнтири його творчої діяльності в органічній взаємодії з інноваційними засадами композиторської практики ХХ століття. Відповідно, культурологічний підхід до осмислення творчої постаті видатного українського митця надає можливостей вивчення його хорової спадщини у системній єдності об'єктивного і суб'єктивного чинників композиторського стилю, які перетинаються у ціннісній площині музично-творчої діяльності, адже саме вона визначає буття людини і смисл її життєдіяльності (Кримський, 2009).

Враховуючи той факт, що хорова музика Ю. Іщенка частіше привертає увагу сучасних українських виконавців, ніж музикознавців та культурологів, звернення до неї у запропонованому ракурсі спрямоване на розширення предметних напрямків дослідження творчості композитора на сучасному етапі.

Аналіз досліджень і публікацій.

У невеликій кількості музикознавчих праць, що присвячені дослідженню хорової творчості Ю. Іщенка, увага науковців переважно зосереджена на визначенні жанрово-стильових параметрів даної галузі доробку композитора (роботи М. Денисенко, О. Зав'ялової, Б. Стронько, Н. Щербакової, І. Гарькавої), питання їх репрезентативності з точки зору індивідуально-авторського стилю в широкому культурно-мистецькому контексті розглядаються у музикознавчому дискурсі не так часто (А. Загайкевич). Відзначимо також, що хоровий стиль Ю. Іщенка не став об'єктом дослідницького інтересу авторів фундаментальних музикознавчих роботах останнього часу, присвячених сучасному хоровому мистецтву (О. Батовська, Є. Бондар). Що стосується культурологічного підходу до дослідження творчої особистості Ю. Іщенка та його хорової музики, то він сьогодні практично не представлений у наукових розробках українських авторів, тому є актуальним і перспективним напрямом вивчення хорової спадщини видатного Майстра українського хорового мистецтва. Аксиологічний ракурс дослідження творчої реалізації особистості, що міститься в культурологічних і філософських концепціях (Герчанівська, 2014; Кримський, 2009; Овчарук, 2018; Воронкова, 2000; Negus, 2004), які виступають теоретичним підґрунтям даної роботи.

Мета роботи полягає у визначенні специфічних особливостей хорового стилю Ю. Іщенка в їх кореляції з ціннісним контекстом української музичної культури.

Виклад основного матеріалу. Життя творчої особистості розгортається у смисловому просторі культури як універсальної реальності людського буття, що існує на підставах ціннісно-орієнтаційних та смислоутворюючих засад людського існування. У процесі творчої діяльності здійснюється можливість саморозвитку та самовизначення людини як системного феномену, в якому макросвіт культури та мікрокосмос індивідуально-особистісного буття існують в органічній єдності. На думку С. Кримського, культура – це система перенесення цінностей сучасності в буття людини, у смисл її життєдіяльності з урахуванням досвіду минулого і перспектив майбутнього (Кримський, 2009). В такому сенсі простір культури постає тим середовищем, у якому здійснюється актуалізація смислового потенціалу творчої діяльності, що характеризується перетворенням речей на речення (фомрування текстів) і відтворенням історичного досвіду в його перспективних можливостях» (Овчарук, 2018). Під останніми можливо розуміти різноманітні форми творчої діяльності, в яких знаходять специфічного (індивідуального-особистісного) втілення ціннісні смисли культури.

Як зауважують сучасні музикознавці, музична творчість як спеціальна форма культури включає в себе «...два визначальних концепти – культуру та особистість, їх діалектичну поєднаність» (Морщакова, 2006, 70). Зазначений принцип єдності суб'єктивного та об'єктивного чинників музично-творчої діяльності регулює її основні функції, що сприяють розгортанню-реалізації креативного потенціалу творчої особистості (композитора, виконавця) у стильовому просторі музичної культури та її самоідентифікації-самовизначенні у соціально-суспільному контексті. Серед таких функцій головною постає культуротворча, яка «відповідає» за формування національно-культурних ідеалів і цінностей, їх актуалізації та трансляції в умовах сучасної соціокультурної реальності, створення «нового», нових форм музичної культури та мистецтва на засадах взаємодії традиції і новаторства). Іншою є функція самоактуалізації як «безперервного творчого розвитку особистості» (Maslow, 1987) за допомогою творчої енергії, що відповідає за мету життя людини, визначає метод досягнення цієї мети та сприяє розвитку соціального інтересу (Adler,

1964). «Серед сутнісних характеристик людини як культуротворчого суб'єкта можна виокремити – здатність до творчої діяльності, що орієнтована на отримання достовірних знань про світ. У процесі творчої діяльності суб'єкт створює якісно нові матеріальні та духовні цінності, реалізує себе як особистість, виходить за межі вже здійсненого, здобутого, створеного, утіленого, відкритого, пізнаного, опанованого. Творча діяльність як визначальна сутнісна риса суб'єкту культури сприяє виявленню через творчі дії його особистісних та індивідуальних характеристик – пише О. Овчарук (Овчарук, 2018, 74).

Розгляд хорової творчості Ю. Іщенка у зазначеному смисловому контексті сприяє більш глибокому розумінню принципів втілення ціннісних орієнтирів української музичної культури в індивідуально-особистісному стилі композитора та специфічних особливостях його хорового стилю. З одного боку, у ньому виявляються глибинні зв'язки музичного мислення композитора з освяченими часом традиціями музичного мистецтва (фольклорною та церковно-богослужбовою). З іншого – з інноваційними відкриттями музичної творчості у ХХ столітті, що набули суттєвого значення для розвитку української композиторської творчості у складну і суперечливу епоху відкриття « нової музики» (середина минулого століття), оскільки у хоровий стиль Ю. Іщенка інтегрована стилістика неокласицизму, неоромантизму, неофольклоризму, сонористики та ін. (Берегова, 2013). Але, водночас, світоглядно-ціннісні орієнтири українського композитора складали національні традиції хорового співу та духовні засади музичної творчості, що визначили авторську оригінальність його хорового стилю.

Хорове мистецтво є однією з найважливіших сфер музичної творчості, у якій поєднуються практика колективного співу, вокально-виконавські традиції та індивідуально-композиторські концепції художньо-виразового та технічного потенціалу хорового співу. Сучасна теорія хорового стилю являє собою систему наукових уявлень про принципи формування хорового звучання, його жанрові особливості та виконавські традиції. Явище хорового стилю розуміється як сукупність музично-виразних засобів, характерних для хорового виконавства та композиторського хорового письма, вона

охоплює різні аспекти – фактурну організацію, ладову систему, ритмічну структуру та виконавську специфіку. Відповідно, хоровий стиль формується на стику композиторського задуму, художньої концепції твору та виконавської інтерпретації (Бондар, 2019).

Сучасне музикознавство розглядає хоровий стиль не тільки як історико-теоретичну категорію, але і як важливий чинник формування музичної культури, оскільки він виступає в якості найважливішого критерію оцінки композиційної логіки хорових творів різних композиторів, індивідуально-виконавської інтерпретації хорових опусів, впливу культурних традицій на хорове мистецтво.

Для хорового стилю Ю. Іщенка особливо показовим виявляється його жанровий параметр, оскільки він демонструє домінування у хоровій спадщині композитора таких жанрових форм як хоровий цикл (текстову основу яких складає широке коло української поезії ХХ століття) і псалом (в основі якого – канонічно-богослужбовий текст), які супроводжували композитора у різні періоди його творчої біографії.

Хорові цикли Ю. Іщенка можна віднести до світської концертної жанрово-стильової сфери української хорової творчості, яка «...відповідає суто «концертному» буттю твору та кореспондує з поняттям про академічний та індивідуально-композиторський стиль» (Бондар, 2019, 88). Але хорову стилістику даних опусів визначає саме неофольклорна стильова площина, у якій відтворюється національна сутність авторської композиторської концепції хорового мистецтва, культурно-ціннісний орієнтир його музичного мислення. Це, у свою чергу, визначає специфічні особливості хорового стилю циклічних композицій на інтонаційно-мелодичному, метроритмічному, ладо-гармонічному, фактурному і вокально-тембровому рівнях. Композитор поєднує традиційні та інноваційні засоби музичної виразності, широко застосовує поспівковий музичний тематизм та лінеарність голосоведіння, протиспрямований рух хорових партій. Ці мовні ознаки фольклорної традиції доповнюються складними ладоінтонаційними елементами, збагаченими сучасною хоровою лексикою, використанням звукових ефектів, спрямованих на образну візуалізацію музичного висловлювання, асоціативність хорового

звучання та посилення емоційного враження. До того ж усі ці особливості стилістики хорових циклів Ю. Іщенка посилюються виконавсько-хоровими артикуляційно-штриховими засобами.

Означені зв'язки відтворюють неофольклорний комплекс індивідуального композиторського стилю Ю. Іщенка. Але стосовно неофольклорних показників проаналізованих хорових циклів треба зазначити, що вони не координуються з такими жанровими різновидами «фольклорної» чи «фолклоризованої» хорової творчості сучасності як, наприклад, фольклорні пісні та їх обробки, гармонізації, академічні хорові обробки, фольклорні кантати, фолк-опери, хорові цикли тощо (С. Бондар, 2019). Вони, скоріше, демонструють принцип інтегрування фольклорної традиції в композиторську мову за допомогою семантичного потенціалу фольклорного матеріалу, який має властивості виражати об'єктивні та суб'єктивні смисли композиторського задуму.

Псалми для хору а capella Ю. Іщенка за своїми жанрово-стильовими показниками вкладаються у концепційну сферу наряду духовної музики, який є провідним у сучасному українському хоровому мистецтві, та координується з поняттями «сакральної», «релігійної», «церковно-ритуальної» музики (Бондар, 2019, 88), але може заперечувати у творчості сучасних композиторів усталені формально-системні критерії. Саме ідея заперечення традиційно-формальних нормативів духовних хорових жанрів визначає принцип вільної інтерпретації культурної традиції, характерний для творчого мислення композитора, адже він зумовлює оригінальність авторського підходу до канонічного текстового першоджерела та формування власної концепції його музичного втілення.

У хорових псалмах Ю. Іщенка знайшла свого вираження тенденція до новаторського трактування традиційного духовного жанру, яка реалізується як на рівні авторського прочитання канонічного тексту, так і на рівнях структурно-композиційному, фактурному та музично-лексичному. Самобутній хоровий стиль українського композитора розглядаємо як вагому складову культуротворчих процесів у музичному просторі України на рубежі ХХ–ХХІ століть, що були пов'язані з відродженням національних культурних традицій

та духовним ренесансом. Таким чином ціннісний вимір творчого досвіду Ю. Іщенка мав безпосередній вплив на розвиток хорового мистецтва в Україні, актуалізуючи в індивідуально-авторській формі жанрово-стильові пріоритети композиторської і виконавської практики і формуючи культурні орієнтири вокально-хорового мистецтва.

У такому смисловому контексті розкривається доцільність оцінки творчої особистості Ю. Іщенка як об'єкту культурологічного пізнання, ключовим завданням для якого стає розкриття універсального ціннісно-смислового змісту поняття «людина» (Овчарук, 2018).

Висновки. Вказана єдність об'єктивного і суб'єктивного параметрів хорового стилю Ю. Іщенка можна пояснити з точки зору вже згаданої позиції О. Овчарук щодо розуміння смислового потенціалу творчої діяльності як відтворення історичного досвіду в його пер-

спективних можливостях, трансформації культурно-ціннісних універсалій в текстові форми («перетворення речей на речення»). В даному випадку, в якості об'єктивного параметру (історичного досвіду, культурно-ціннісних універсалій) виступають *жанрово-стильові комплекси фольклорної та канонічно-богослужбової музичних традицій*, а суб'єктивний параметр (текстові форми як перспективні можливості) реалізується в *особистісно-інтерпретативній площині їх творчого переосмислення*.

Подальше вивчення хорової творчості Ю. Іщенка у зазначеному ракурсі відкриває широкі перспективи культурологічного осмислення творчої особистості видатного українського композитора та його хорового доробку, що, у свою чергу, сприяє поглибленню та розширенню виконавського погляду на його хорові твори.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Берегова О. М. Інтегративні процеси в музичній культурі України XX–XXI століть: монографія. Київ: Ін-т культурології НАМ України, 2013. 232 с.
2. Бондар Є. М. Художньо-стильовий синтез як феномен сучасної хорової творчості: монографія. Одеса: Астропринт, 2019. 388 с.
3. Воронкова В. Г. Метафізичні виміри людського буття (проблеми людини на зламі тисячоліть): монографія. Запоріжжя: Павел, 2000. 176 с.
4. Герчанівська П. Е. Індивід, суб'єкт, особистість, індивідуальність як базові концепти теоретичної культурології: нові підходи і стратегії. *Актуальні проблеми історії, теорії та практики художньої культури*. Вип. XXXIII. Київ: Міленіум, 2014. С. 78–86.
5. Іщенко Ю. Моя гармонія. *Науковий вісник НМАУ ім. П. І. Чайковського*. 2004. Вип. 37. С. 115–127.
6. Кримський С. Б. Культура розкриває внутрішню безмежність людини. *Культурологічна думка: щорічник наукових праць*. Київ: Ін-т культурології АМУ, 2009. № 1. С. 18–26.
7. Морщакова О. Єдність культури та особистості: феномен творчості. *Психологія і суспільство*. 2006. № 3. С. 70–80.
8. Морщакова О. Музична творчість і суб'єктивований світ митця: контекст культуротворення. *Траектория науки*. 2016. Т. 2. № 10. С. 217–228.
9. Овчарук О. В. Парадигмальні виміри ідеалу людини у просторі культури XX – початку XXI століття: дис. ... докт. культур.; спец. 26.00.01 — теорія та історія культури (034 – культурологія). Національна академія керівних кадрів культури і мистецтв. Київ, 2018. 426 с.
10. Adler A. Superiority and social interest: A collection of later writings II H.L. R.R. Ansbacher (Eds.). Evanston, IL: Northwestern University Press. 1964.
11. Maslow A.H. Motivation and personality (3rd.). New York: Harper and Row, 1987. 395 p.
12. Negus K., Pickering M. Creativity, Communication and Cultural Value. London – Thousand Oaks – New Delhi. SAGE Publications, 2004. 177 с.

REFERENCES:

1. Berehova, O. M. (2013). *Integratyvni protsesy v muzychnii kulturi Ukrainy XX–XXI stolit: monohrafiia* [Integrative processes in the musical culture of Ukraine in the 20th–21st centuries: monograph]. Kyiv: In-t kulturolohiy NAM Ukrainy [in Ukrainian].
2. Bondar, E. (2019). *Khudozhno-stylovyi syntez yak fenomen suchasnoi khorovoi tvorchosti: monohrafiia* [Artistic and stylistic synthesis as a phenomenon of modern choral work: monograph]. Odesa: Astroprint [in Ukrainian].

3. Voronkova, V. H. (2000). Metafizychni vymiry liudskoho buttia (problemy liudyny na zlami tysiacholit): monohrafiia [Metaphysical Dimensions of Human Being (Human Problems at the Turn of the Millennium): monograph]. Zaporizhzhia [in Ukrainian].
4. Herchanivska, P. E. (2014). Indyvid, subiekt, osobystist, individualnist yak bazovi kontsepty teoretychnoi kulturolohi: novi pidkhody i stratehii [Individual, subject, personality, individuality as basic concepts of theoretical cultural studies: new approaches and strategies]. Aktualni problemy istorii, teorii ta praktyky khudozhnoi kultury. XXXIII, 78–86 [in Ukrainian].
5. Ishchenko, Yu. (2004). Moia harmoniia [My harmony]. Naukovyi visnyk NMAU im. P. I. Chaikovskoho. 37, 115–127 [in Ukrainian].
6. Krymskyi, S. B. (2009). Kultura rozkryvaie vnutrishniu bezmezhnist liudyny [Culture reveals the inner limitlessness of man]. Kulturolohichna dumka: shchorichnyk naukovykh prats.1, 18–26 [in Ukrainian].
7. Morshchakova, O. (2006). Yednist kultury ta osobystosti: fenomen tvorchosti [The unity of culture and personality: the phenomenon of creativity]. Psykholohiia i suspilstvo. 3, 70–80 [in Ukrainian].
8. Morshchakova, O. (2016). Muzychna tvorchist i subiektyvovanyi svit myttsia: kontekst kulturotvorennia [Musical creativity and the subjective world of the artist: the context of cultural creation]. Traektoria nauky. 2. 10, 217–228 [in Ukrainian].
9. Ovcharuk, O. V. (2018). Paradyhmalni vymiry idealu liudyny u prostori kultury XX – pochatku XXI stolittia [Paradigmatic dimensions of the human ideal in the cultural space of the 20th and early 21st centuries]: dys. ... dokt. kultur.; spets. 26.00.0 – teoriia ta istoriia kultury (034 – kulturolohiia). Natsionalna akademiia kerivnykh kadrov kultury i mystetstv [in Ukrainian].
10. Adler, A. (1964). Superiority and social interest: A collection of later writings II H.L. R.R. Ansbacher (Eds.). Evanston, IL: Northwestern University Press [in English].
11. Maslow, A. H. (1987). Motivation and personality (3rd.). New York: Harper and Row [in English].
12. Negus, K., Pickering, M. (2004). Creativity, Communication and Cultural Value. London – Thousand Oaks – New Delhi. SAGE Publications [in English].